Alecsandri și Ciprian Porumbescu

INEDIT

MOMENTE DIN BIOGRAFIE

mai multe ori cu creionul sau cu tocul în mînă. Multe din reviste cuprind adnotări ale sale. Fie că i s-a cerut de către Grigore Alexandrescu și D. Bolintineanu să-și spună părerea asupra poeziilor lor, fie că făcînd o simplă lectură l-a supărat forma, uneori mai puțin îngrijită la acești doi poeți — Alecsandri subliniază cu tocul carențele ritmice, de rimă, cuvinte în formă neliterară, dezacorduri, figuri de stil nereușite și-și spune părerea alăturat pe marginea paginii. Astfel de adnotări sînt numeroase în cele două volume de poezii ale lui D. Bolintineanu, tipărite la București în 1855. Pe marginea poeziei „Esme" Alecsandri notează: „Din profunsia cuvintelor turcești, această poezie pare scrisă jumătate turcește și jumătate românește". În dreptul versului: „O pulbere arămioasă de mii de peștișori" din poezia „Rabie" se întreabă: „pulbere de pești?". La marginea altor versuri explică: „dulce nu rimează cu duce"; lîngă rimele „dă-rimă-țărănă" scrie: „rime nepotrivite", sau scrie „rime sărace" în dreptul rimelor: „strălucind-argint". De asemenea, „rime nepotrivite" i se par hanîmă-mînă. În poezia „Almelaiur" găsește că e mai potrivit „miriade de stele" decît „miriade stele" și face observațiile: „compararea de lacrimi cu raze e nepotrivită; velele sînt împinse iar nu trase de vînt". În dreptul versurilor: „Vino dulcea mea iubită / Vezi catargul meu invită", notează uimit: „cum invită cu un catarg?!". Lîngă versurile: „Mîine dorul o să vie / Să-și ia locul lui promis", — întreabă: „care loc?" Subliniază din strofa: „Cum o floare e ursită / A'nflori, a se usca / Viața noastră e trăită / De-am iubit pe cineva" — ultimul cuvînt: „cineva" — și scrie alăturat: „prea prozaic". Subliniază forme neliterare și dezacorduri ca: tele, grădine, inflor, cosițe, creți, reu, amoare, încai — scriind alăturat forma corectă. Observații în dreptul altor versuri. „Pentru ce Edenul să fie alb; ce să fie o mînă noroasă; se despică crinii; pentru ce: „De astăzi pînă mîine, vai, timpu-o să lipsească?; vîntul nu înoată". Versurile: „Să ascult pe amanți ferice / Ce-ntîrzie pe Bogaz —" le notează cu: „satisfacere puerilă". La capătul versului: „În Bosfor, pe anii mei" din poezia „Suspinul", notează: „ce caută aici anii mei?". Sub poezia „Nu mai este", scrie: „bun". Pe marginea poeziei „Seneslas" face obiecția „Dacă consulul ar fi vorbit cu dispreț de amorul damelor, aș înțelege și desfidarea lui și lupta ce urmează, însă numai pentru că a ști că lumea se cuprinde de proști și de ipocriți, motivul luptei îmi pare burlesc". În dreptul ultimei strofe a poeziei „Mărioara" scrie: „Această strofă e ca o parodie în gura mîndrului iubit care a părăsit cîmpul luptei ca să vie noaptea la iubita lui" iar pe marginea poeziei „Cupa lui Ștefan": „Ospățul avînd loc într-o mănăstire și fiind presidat de Missail (călugărul), toastul pentru o frumoasă *) nu e la locul său". Aceste observații făcute pe marginea poeziilor lui D. Bolintineanu evidențiază un aspect mai puțin cunoscut al muncii și grijii lui Alecsandri în vederea elaborării formei artistice a operei literare.

. . . . . .

V. În seara zilei de 22 august, miercuri, anul 1890 în casa poetului din Mircești e o tăcere grea. Un candelabru aruncă o lumină palidă peste patul în care stă întins Alecsandri, pierdut la față, cu ochii scufundați în orbite, privind undeva sus. Din privirile Mariei fiică-sa, a Paulinei, soția, și a doctorilor se presimte clipa grelei despărțiri a omului de viață. „Ce oră e!" — se aude glasul lui stins. Încearcă să se ridice, dar nu reușește și cade dincolo de lumină, pentru totdeauna. Morții lui Alecsandri nu i s-a dat semnificația cuvenită. El a avut norocul că moartea l-a găsit în funcția de ministru plenipotențiar la Paris. Altfel, înmormîntarea lui nu s-ar fi deosebit cu nimic de a celorlalți scriitori. Decedat la Mircești, bănuim că ar fi fost petrecut doar de o seamă de prieteni și de săteni.

De fapt ca scriitor el era mort de mult. O revistă îi publicase necrologul încă din luna mai. Iar pentru marii zilei era un bătrîn ce se ocupase și cu literatura. Mihnit, în anii amurgului, scrie o poezie cu acest titlu: „De ce nu mai cînt".

Singură delegația studenților care a purtat pe brațe sicriul din casă pînă la catafalcul din curte și-a manifestat sincer durerea, trăind sentimentul că duce pe umeri însăși istoria acelor evenimente mari la care participase scriitorul.

Corpul poetului era pus într-un coșciug de lemn îmbrăcat în metal și așezat în camera sa de lucru pe un catafalc acoperit de cununi de flori. Duminică 26 august, la orele 2 d. a., a început ceremonia înmormîntării. Afară începu să plouă. După ce ploaia a stat, sicriul fu scos din casă de către studenți și așezat în fața casei. După discursurile rostite de către Al. Lahovari, D. Sturdza, V. Pogor, Ionescu Gion, Gr. Manolescu, Nicolae Ionescu și Ștefan Velescu, cei nouă soldați din regimentul de Vaslui și un sergent plecați pe jos de sîmbătă dimineața din Vaslui înspre Mircești cu drapelul în doliu, în acordurile imnului funebru cîntat de o muzică militară, au dus pe brațe sicriul și l-au așezat în cavoul făcut în curte. Printre cei care priveau această ceremonie erau D. Sturdza din partea Academiei, C. Climescu, Gr. Cobilicescu, P. Poni, A. Vizanti, G. Mărzescu, Sculy, Zamfirescu, Gh. Urechia din partea Universității din Iași, V. Pogor din partea „Junimii", Ionescu Gion din partea presei, Mendonidi, Ivașcu, Eraclide, Negri și Baroncea din partea studenților; Gr. Manolescu, Aristița Romanescu, Petrescu din partea societății dramatice. În adunare se aflau de asemenea: P. Missir și miniștri plenipotențiari — Coutouly, al Franței și Plagino, al Italiei. N-au lipsit de la înmormîntare sătenii din localitate și împrejurimi.

Kogălniceanu neputînd veni, trimite o scrisoare emoționantă Paulinei Alecsandri. Elena Cuza-Doamna trimite o telegramă de condoleanțe în care deplînge pierderea nu numai a unui „mare om", ci și a unui „mare prieten". Din Franța, sosește un mesaj de condoleanțe de la un bun prieten al lui Alecsandri și al României, de la vestitul poet provensal Fr. Mistral. Reproducem mai jos textul inedit al acestei scrisori:

Mailiane (Bouches du Rhône)
12 septembrie 1890

Doamnă

În numele meu și în numele tuturor felibrilor salut profund marele dumneavoastră doliu, și vă adresez, precum și familiei dumneavoastră, expresiunea condoleanțelor mele cele mai adînci.

Provența se înclină întreagă dinaintea mormîntului poetului național, marelui patriot român Vasile Alecsandri.

I. Ciuchi

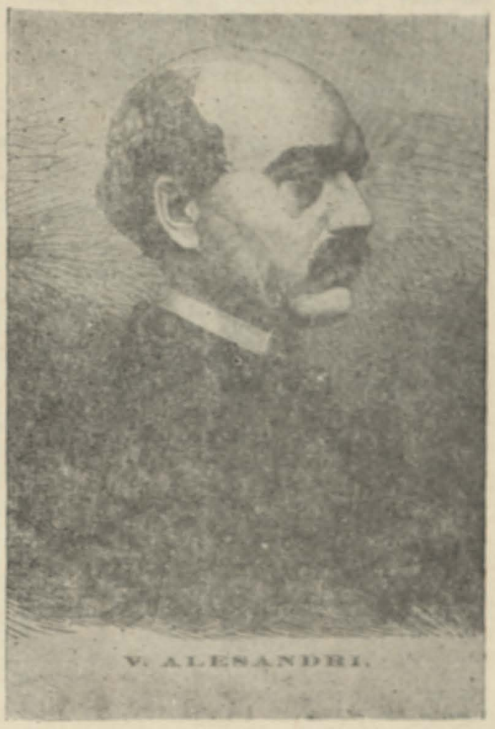

Un portret din Casa memorială „Vasile Alecsandri" de la Mircești

Opereta „Crai nou" — cîntecul de lebădă al „vioarei de la Stupca" — a înscris pe frontispiciul de aur al muzicii românești alături de numele lui Ciprian Porumbescu pe cel al lui Vasile Alecsandri. Creată cu un entuziasm nemaiîntîlnit, și într-un timp record, opereta s-a jucat prima dată la Brașov, obținînd un succes răsunător, ce a contribuit la rapida popularitate a compositorului. Munca intensă, efortul de creație depus l-au costat scump pe Ciprian Porumbescu (bolnav de mai multă vreme) așa cum reiese din scrisoarea de față adresată de tatăl compositorului, Iraclie Porumbescu, profesorului Andrei Bărseanu de la Brașov, alt prieten bun al muzicianului, și pe care, o publicăm mai jos, ca fiind deosebit de interesantă pentru biografia compositorului, și, totodată mărturisește, în același timp, interesul sincer al poetului Alecsandri față de memoria talentatului dispărut.

Scrisoarea se păstrează, alături de altele de acest gen, în colecția Bibliotecii universitare din Cluj, colecția Bărseanu, mss. 4053, vol. III, f. 84—85.

M. P.

Mult stimate Domnule Profesor!

În numărul 10 al „Dolnei" din București, din 25 a. l. se află în privința operetei bietului Ciprian, alce alăturată notiță J. și tot în acest sens mă-a scris și însuși prea ilustrul nostru Vasile Alecsandri cu data din 16 a.l.

Nu știu, de va fi „Gazeta Transilvaniei" motu proprio așa de bună, a reproduce între „diversele" sale această notiță și totuși aș dori și ar fi bine, ca să fie ea și-n părțile noastre comunicată și anume prin „Gaz. Trans." ca acel organ publicistic, care apare într-un loc, unde l-a fost prima vedere a luminei și leagănul acelei operete!

Îmi permit deci a te roga, Mult Stimate Domnule Profesor, să îii Domnia Ta așa de bun și să mijlocești acea reproducere a notiței respective și alăturate, prin „Gazeta", adăugîndu-i, de socoți, și ceva din parte-ți, cum, adecă, în primită opereta „Crai nou" cu muzica lui Ciprian, de publicul brașovean, dîndu-se ea acolo de diletanți și diletante — pare-mi-se de trei ori.

Cu o atare adăugare benevolă din parte-ți stimavează, că ar serbi cauzei operetei însă, ar mai mulțămi și pre adoratul ei protector, Domnul Alecsandri, e, cred, că foarte probaver.

Eu, la rîndul meu, ca nefericitul părinte al bietului Ciprian, port, se-nțelege, în inima mea, pre lîngă ambele momite de mai sus și acel de tot mare și sacru interes pentru o pomenire simpatică de opereta fiului meu, pentru că — o, Domnia ta, Mult Stimate Domnule Profesor, știi, cîtă parte la accelerarea morții bietului Ciprian, va fi avînd compunerea acestei operete. Ce-mi scrie el bietul și ce-mi scrise copila în acel timp, despre emoțiunea și trudа sa pînă la prima prezentare a operetei, — permite-mi, Mult Stimate Domnule, a te asigura, că și astăzi încă mi-i prea greu a le aminti. Și aceasta [1]) (ce stimesi aice despre trudа morală și fizică, a lui Cipr. la lucrul operetei.), sper, că îi-a fi fiind și D-Tale știut, căci și D-Ta l-ai participat pre bietul meu Ciprian de prețuita-ți amicoșă, apoi l-ai și onorat cu mult valoroșa-ți concurs faptic la reprezentările cu atîta succes! al operetei. Cugetînd deci la această faptă-iubitate, sper în bunătatea D-Tale, că vei afirma și D-Ta, cît de rău ar trebui să-mi pară, dacă un atare lucru al fiului meu, nu i-ar da umbrei sale măcar atîta viață și după moarte-i, cîtă s-ar putea, prin ajutorul bărbaților și amicilor nobili ai răposatului.

La un atare Bărbat și amic îmi și permit a mă roga în privința notiței din „Dolna" și oare și cărui adaos potrivit, la ea și-mi permisei a mă roga și în privința „Violinei"!

Fii bun, Mult Stimate Domnule Profesor, și află în situațiunea inimei mele, [2]) scuzare benevolă pentru aceste și acele rugări! — cît me-i îndatori prin împlinirea lor, adică a acestor rugări, sum sigur, că nu trebuie să-ți spun

al Domniei Sale
Mult Stimate Domnule Profesor
cu toată stima și considerațiunea

ss. Ir. Porumbescu
parocă

Stupca
29 martie v.
1884

[1]) E vorba de un alt articol trimis printr-o scrisoare anterioară.

[2]) De la moartea fiului său (6 iunie 1883) trecuseră numai cîteva luni.

---

răspunderile tuturor scriitorilor patruzecioptiști.

Scriitorul-cetățean este văzut, în toate împrejurările, un produs al națiunii, un produs ce nu poate fi conceput în afara influenței acesteia. Reprezentîndu-și poporul cu filozofia și sensibilitatea lui, scriitorul realizează o operă legată de realitatea națională și în sensul geografic și în cel spiritual. Ideea artistului-cetățean este, cu stăruință asociată, în conformitate cu programul „Daciei literare", aceleia a specificității naționale în artă.

Reprezentant al școlii critice moldovenești, Alecsandri a reacționat cu energie împotriva importului de civilizație și cultură străine, neaderente organic fondului național, opunîndu-i frontul de apărare al istoriei și creației populare, amîndouă pîrghii de susținere ale specificului național. Făuritor de istorie, poporul este și „izvorul celor mai nepieritoare opere", iar „poeții mari nu sînt decît revelatorii măeștri" ai slavei strămoșești și ai cîntecelor populare. (Notă la Războunarea lui Statu Palmă, Poezii II, 1915, p. 354). Ei intră în conștiința posterității și sînt „demni de a figura în Panteonul literar al României". Dintre aceștia, gîndul i se întoarce recunoscător spre „mult jelitul Bălcescu", care, îndemnat de „nobila simțire a amorului de patrie", și-a convins contemporanii că prin exemplul impunător al trecutului poporul român își va realiza cu hotărîre destinul, spre „demnul de prețuire" C. Negruzzi care a oferit, prin nuvela sa istorică, o admirabilă lecție „prezentului mișelit", spre A. Pann, creatorul „monumentului nepieritor" al Povestei vorbei, apoi spre P. Ispirescu, „păstrătorul naivității poetice a graiului povestitorilor", în fine spre poetul „în toată puterea cuvîntului", Al. Russo. Iar atunci cînd se ivește cel mai mare poet al nostru, care stă aproape de inima poporului și de limba lui, „tezaurul cel mai prețios, cartea de noblețe, testemoniul de naționalitate al unui neam" (Arghir, „Convorbiri literare", 1876-77, p. 136), nu întîrzie să dea, printre cei dintîi, cu generozitate și demnitate artistică, „Cezarului ce e al Cezarului".

Militînd pentru un conținut național al literaturii, statornicit pe temeliile unei inspirații autohtone, Alecsandri n-a limitat importanța textului scris doar la tema și ideea lui. Ca și Kogălniceanu, Negruzzi, Russo, el a înțeles că o operă literară nu poate fi lipsită de perieciunea realizării artistice, adică de căldura ei comunicativă, de puterea de a se transmite și de a interveni în transformarea conștiinței oamenilor.

Improvizația și facilitatea, de care nu o dată a fost acuzat, sînt simple aparențe. Poetul și-a impus disciplina unei munci îndeplinite sub semnul nu numai al sporirii, ci și al desăvîrșirii operei sale. „Obiceiul meu este, mărturisirea el, de a lăsa în saltar să zacă timp de o săptămînă tot ce-mi iese din condei și apoi să revăd embrionul și să-l îndrept, dacă merită să fie îndreptat sau să-l arunc în foc" (Scrisori, București, 1904, p. 93). Pe „literații cu duzina", care scriu opere „a la vapeur" îi disprețuiește. Pe cei tineri îi sfătuiește să se ferească de „prima satisfacere, de primul entuziasm al paternității" și să se deprindă „a drege fără îndurare înainte de a scoate la lumină scrierea" (Literatorul, 1881, nr. 2, p. 563).

În „calitatea de om cu părul alb", cum îi plăcea să declare, cu modestie, îi reproșează lui Pantazi Ghica „marea ușurință de a compune", îl îndeamnă pe Negruzzi să îngrijească ca rima să fie „naturală și bogată", judecă aspru „stanțele poetice" ale lui C. Aristia, „pline de versuri sucite și idei și mai sucite" și condamnă scrierile cerute, „de porunciă", (el însuși „supus adesea, la această pedeapsă"), care nu cunosc răgazul prelucrării. În schimb, apreciază munca migăloasă a traducătorilor Satirelor lui Antioh Cantemir, realizate în „versuri pline de armonie", admiră „armonia și frumusețile poetice" din unele poezii ale lui Conachi și „limba corectă și versificarea armonioasă" din producțiile lui C. Negruzzi. Îl omagiază pe Bolintineanu „poetul cel mai poet din Valahia", pe Lamartine „unul din cei mai mari poeți ai Franței", pe cizelatorul de formă Prosper Merimée, pe „marele geniu" V. Hugo.

Criteriul de evaluare îl precizează hotărît ori de cîte ori măsoară valabilitatea istorică a operelor literare ca fapte de artă: un conținut românesc într-o formă artistică superioară.
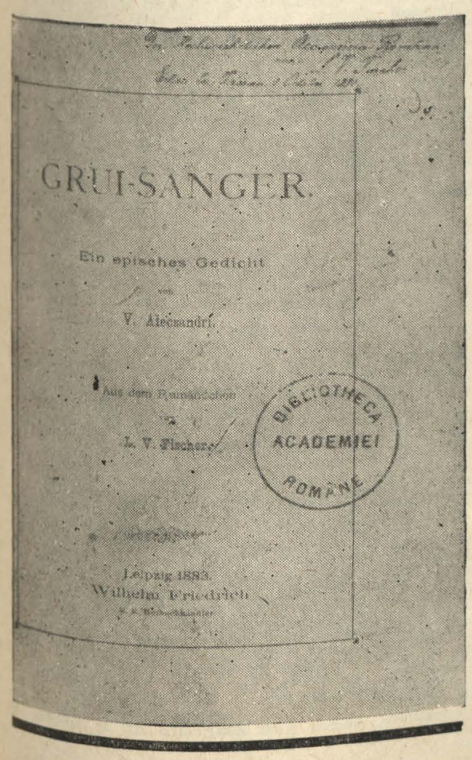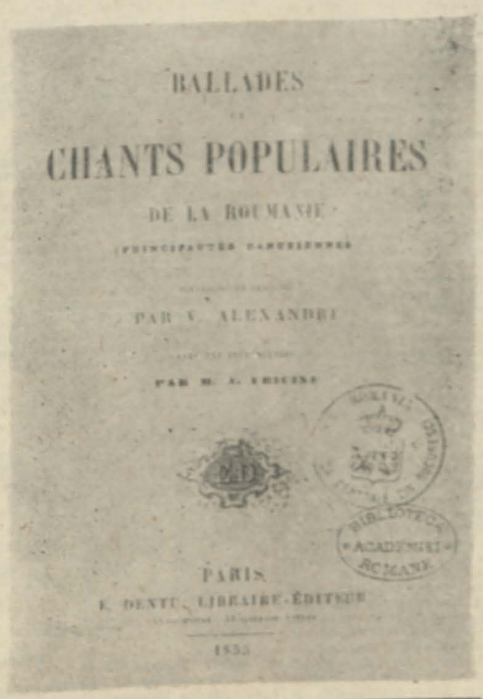
Confruntarea crezului literar mărturisit și a operei literare ne întărește convingerea că cel ce a rostit aceste adevăruri și-a descoperit el însuși sensul vieții în îndatoririle artistului cetățean, ale poetului național și popular. Aproape de cugetarea, inima și limba poporului său, prin operă, Alecsandri este al nostru și prin mărturisirea fermă și deschisă a rosturilor ei nobile.